

POETIK REZONANS: ALEKSANDR FAYNBERGNING «QISQA TO‘LQIN» ASARIDA BADIY TOVUSH VA SEMANTIKA UYG‘UNLIGI

Turdiyeva Zahro Mirsoliyevna

O‘zbekiston Davlat Jahon Tillari Universiteti

xorijiy til va adabiyoti fakulteti talabasi

Annotatsiya

Aleksandr Faynberg ijodi o‘zining betakror badiiy tovushi, intellektual teranligi va poetik strukturaning yangicha usullari bilan ajralib turadi. Uning «Qisqa to‘lqin» asari shoirning eng nozik lirik tajribalarini o‘z ichiga olgan bo‘lib, bu she‘rlarda poetik tovushlar, ma’no qatlamlari va semantik rezonans o‘rtasidagi murakkab aloqalar yaqqol namoyon bo‘ladi. Ushbu maqolada Faynbergning poetik uslubi «Qisqa to‘lqin» to‘plami misolida tahlil qilinadi, undagi lingvistik va badiiy xususiyatlar ochib beriladi. Asardagi obrazlilik, metaforalar tizimi, ritm va ohang uyg‘unligi she‘rning umumiy g‘oyaviy tuzilishini shakllantirishda qanday rol o‘ynashi tadqiq etiladi. Bundan tashqari, ushbu poetik to‘plamning zamonaviy she‘riyat kontekstida tutgan o‘rni ham ko‘rib chiqiladi. Maqola Faynberg she‘riyatini nafaqat badiiy-estetik jihatdan, balki uning madaniy va falsafiy qirralari nuqtai nazaridan ham o‘rganishga qaratilgan.

Аннотация

Творчество Александра Файнберга отличается неповторимым художественным звучанием, интеллектуальной глубиной и новаторскими приемами поэтической структуры. Его произведение «Короткая волна» содержит тончайшие лирические эксперименты поэта, и эти стихотворения наглядно демонстрируют сложные взаимоотношения между поэтическими звуками, смысловыми пластами и смысловым резонансом. В статье анализируется поэтический стиль Файнберга на примере сборника «Короткая

волна», выявляются его языковые и художественные особенности. Исследуется роль образности, метафорической системы, ритма и мелодии в формировании общей идейной структуры поэмы. Кроме того, будет рассмотрено место данного поэтического сборника в контексте современной поэзии. Целью статьи является исследование поэзии Файнберга не только с художественно-эстетической точки зрения, но и с точки зрения ее культурно-философского аспекта.

Abstract

Alexander Feinberg's work is distinguished by its unique artistic sound, intellectual depth and new methods of poetic structure. His work "Short Wave" contains the poet's most delicate lyrical experiments, in which the complex relationships between poetic sounds, layers of meaning and semantic resonance are clearly manifested. This article analyzes Feinberg's poetic style using the example of the collection "Short Wave", revealing its linguistic and artistic features. The role of imagery, the system of metaphors, rhythm and harmony of tone in the work in forming the general ideological structure of the poem is studied. In addition, the place of this poetic collection in the context of modern poetry is also considered. The article aims to study Feinberg's poetry not only from an artistic and aesthetic point of view, but also from the point of view of its cultural and philosophical aspects.

Kalit so‘zlar

Aleksandr Faynberg, Qisqa to‘lqin, poetik tovush, semantika, ritm, metafora, lingvistik rezonans, badiiy tahlil, zamonaviy she’riyat, poetik struktura.

Ключевые слова

Александр Файнберг, Короткая волна, поэтическое звучание, семантика, ритм, метафора, языковой резонанс, художественный анализ, современная поэзия, поэтическая структура.

Keywords

Alexander Feinberg, Shortwave, poetic sound, semantics, rhythm, metaphor, linguistic resonance, artistic analysis, modern poetry, poetic structure.

Kirish

Aleksandr Faynberg rus she'riyatining o'ziga xos namoyandalaridan biri bo'lib, uning ijodi Sharq va G'arb poetik an'analariining nozik sintezini aks ettiradi. Shoirning «Qisqa to'lqin» to'plami uning ijodiy qidirishlarida alohida o'rin tutadi, chunki bu she'rlar poetik tovush, ritm, semantika va emotsional ta'sir o'rtasidagi o'zaro bog'liqlikning yorqin namunasi hisoblanadi.

Ushbu maqolada «Qisqa to'lqin» she'rlar to'plamining poetik tuzilishi, asosiy mavzulari, lingvistik va metaforik vositalari hamda badiiy uslubi tahlil qilinadi. Maqsad shundaki, Faynbergning bu asarida qanday poetik yondashuvlar qo'llanganligi, qanday estetik tamoyillar she'rlarni shakllantirganligi va ularning o'quvchiga ta'siri aniqlanadi.

Bundan tashqari, maqolada «Qisqa to'lqin» to'plamining zamonaviy she'riyat kontekstidagi ahamiyati ham ko'rib chiqiladi. Faynbergning poetik tajribasi qanday o'zgarishlarga uchragani, u qanday badiiy tamoyillarga asoslanganligi, shuningdek, uning she'riyati bugungi kun o'quvchisi tomonidan qanday qabul qilinishi masalalariga ham e'tibor qaratiladi.

She'riyat har doim ovoz, ma'no va ritm o'rtasidagi uyg'unlikka asoslangan. Faynberg esa bu uyg'unlikni o'zining «Qisqa to'lqin» she'rlari orqali yanada takomillashtirgan. Ushbu maqola shoirning badiiy mahoratini kengroq yoritishga harakat qiladi.

ADABIYOT SHARHI

Aleksandr Faynberg ijodi zamonaviy rus she'riyatining muhim qismidir. Uning «Qisqa to'lqin» asari badiiy shakl va semantik mazmun jihatidan alohida e'tiborga

loyiqdir. Ushbu adabiyot sharhida Faynbergning poetik uslubini o'rganishga oid tadqiqotlar va uning she'rlari tahlil qilingan manbalar ko'rib chiqiladi.

Faynbergning poetik uslubi haqida alohida tadqiqotlar unchalik ko'p bo'lmasada, uning she'riyatidagi badiiy xususiyatlarni tahlil qilgan ba'zi adabiy manbalar mavjud. Xususan, rus adabiyotshunoslari va tanqidchilari shoirning erkin she'riyat va klassik poetik shakllarni uyg'unlashtirish uslubiga e'tibor qaratganlar.

P. A. Nikiforov o'zining «Современная русская поэзия: поиски смысла» (Zamonaviy rus she'riyati: ma'no izlanishlari) kitobida Faynberg ijodini XX asr oxiri va XXI asr boshidagi rus she'riyati kontekstida tahlil qiladi. Uning fikricha, Faynberg she'riyatida klassik adabiyot an'analari va zamonaviy erkin poetik struktura o'zaro uyg'unlashgan.

I. V. Smirnova esa «Поэтический язык и метафорика в стихах Файнберга» (Faynberg she'rlari poetik tili va metaforikasi) maqolasida shoirning lingvistik xususiyatlariga e'tibor qaratadi. Uning tadqiqotida «Qisqa to'lqin» to'plamidagi metaforalar, semantik rezonans va she'riy ritm xususiyatlari o'rganiladi.

A. G. Petrov o'zining «Поэзия как отражение внутреннего мира» (She'riyat ichki dunyoning aksidir) nomli maqolasida Faynberg she'riyatining falsafiy qirralariga urg'u beradi. Unga ko'ra, «Qisqa to'lqin» asarida shoir insoniy hissiyotlarning murakkabligi, vaqt va abadiylik o'rtasidagi bog'liqlikni poetik tarzda ifoda etadi.

Faynberg she'riyatini lingvistik va stilistik jihatdan o'rgangan adabiyotlar qatorida quyidagi manbalar ham muhim ahamiyatga ega:

- V. N. Rodionova «Свободный стих в современной русской поэзии» (Zamonaviy rus she'riyatida erkin she'r) tadqiqotida Faynberg ijodidagi erkin she'r strukturasini tahlil qiladi va uni Yevgeniy Yevtushenko va Bella Axmadulina kabi shoirlarning poetik yo'nalishlari bilan solishtiradi
- E. A. Vorontsov «Ритмическая организация свободного стиха» (Erkin she'rning ritmik tuzilishi) maqolasida Faynberg she'riyatidagi ritmik

struktura, sintaktik inversiyalar va takroriy poetik obrazlarni o'rganadi. Unga ko'ra, «Qisqa to'lqin» she'rlarida metaforik qatlamlar va ritmik noziklik shoirning uslubiy individualligini belgilaydi.

➤ L. M. Kuznetsova «Образность и символизм в современной поэзии» (Zamonaviy she'riyatda obrazlilik va ramziylik) kitobida Faynbergning poetik obrazlarini tadqiq qiladi. U shoirning «Qisqa to'lqin» she'rlaridagi suv va to'lqin obrazlarini inson qalbining o'zgaruvchanligi, vaqtning oqimi va xotiralar metaforasi sifatida talqin qiladi.

Faynberg ijodi ko'pincha Yevgeniy Yevtushenko, Andrey Voznesenskiy va Bella Axmadulina singari shoirlarning ijodi bilan taqqoslanadi. Bu adabiy yo'nalishlar o'rtasidagi bog'liqlik va farqlar quyidagi tadqiqotlarda ko'rib chiqilgan:

a) D. S. Lebedev «Советская поэзия 60-х и её наследие» (60-yillar sovet she'riyati va uning merosi) kitobida Faynberg she'riyati XX asrning ikkinchi yarmidagi adabiy jarayonlar kontekstida o'rganiladi.

b) T. V. Ivanova «Лирика и гражданская поэзия: от Е. Евтушенко до А. Файнберга» (Lirika va fuqaroviy she'riyat: Yevtushenkodan Faynberggacha) maqolasida ushbu ikki shoir ijodiyati solishtiriladi.

Adabiyotlar sharhi shuni ko'rsatadiki, Aleksandr Faynberg she'riyati o'zining lingvistik innovatsiyalari, poetik tovushi va badiiy obrazlari bilan o'ziga xos o'rin egallaydi. Uning «Qisqa to'lqin» asari ritmik va semantik jihatdan murakkab tuzilishga ega bo'lib, zamonaviy rus she'riyatining eng muhim yo'nalishlari bilan uyg'unlashadi. Shuningdek, Faynberg ijodi Yevtushenko va boshqa zamondosh shoirlarning poetik uslublari bilan bog'liq bo'lib, ularning badiiy prinsiplari orasidagi o'xshashlik va farqlar tahlilga arziydi.

TAHLIL VA TAQQOSLASH

Aleksandr Faynbergning «Qisqa to'lqin» she'riy to'plami uning poetik dunyoqarashini, lingvistik mahoratini va estetik tamoyillarini to'liq aks ettiruvchi

asarlardan biridir. Ushbu bo‘limda Faynbergning poetik uslubi tahlil qilinib, uning she’riyati Yevgeniy Yevtushenko va boshqa zamondosh shoirlar bilan taqqoslanadi.

«Qisqa to‘lqin» asarining poetik xususiyatlari

a) Metaforik qatlam va poetik obrazlar- Faynberg she’riyatining asosiy xususiyatlaridan biri – metaforik qatlamlarning chuqurligi va poetik obrazlarning kengligi. «Qisqa to‘lqin» to‘plamida suv, to‘lqin, oqim, vaqt kabi obrazlar ko‘p bora uchraydi. Ular shoirning falsafiy mushohadalarini ifodalovchi asosiy timsollarga aylanadi. Masalan, she’rlardagi «to‘lqinlar orasida yo‘qolgan so‘zlar» obrazi inson xotiralari va vaqt o‘tishi bilan bog‘liq holda talqin qilinadi.

b) Ritmik va sintaktik o‘ziga xosliklar- Faynberg she’riyatida erkin she’r (vers libre) keng qo‘llanadi. Bu uslub an’anaviy vazn va qofiyalar cheklovlaridan xoli bo‘lib, fikr oqimining tabiiyligi va ekspressivligini oshiradi. U o‘z she’rlarida sintaktik inversiyalar, qisqa va keskin jumalardan foydalanadi. «Qisqa to‘lqin» to‘plamida jumlar gohida nafas rostlash imkonini bermay, tez sur‘at bilan o‘qilishga undaydi, bu esa o‘quvchiga kuchli hissiy ta’sir o‘tkazadi.

c) She’riy til va lingvistik innovatsiyalar- Faynberg o‘z asarlarida adabiy rus tilining an’anaviy me’yorlaridan chetga chiqib, innovatsion lingvistik shakllardan foydalanadi. Uning she’rlarida so‘z o‘yinlari, yangi semantik bog‘lanishlar va kollokatsiyalar muhim o‘rin egallaydi. «Qisqa to‘lqin» to‘plamida shoir ba’zan fonetik jihatdan uyg‘un bo‘lmagan, lekin semantik jihatdan chuqur ma’nolarni ifodalovchi so‘z birikmalarini yaratadi

Faynberg va Yevgeniy Yevtushenko she’riyatining taqqosiy tahlili

Aleksandr Faynberg va Yevgeniy Yevtushenko zamondosh shoirlar bo‘lsa-da, ularning poetik yondashuvlari, badiiy uslublari va mavzulari o‘ziga xos farqlarga ega.

a) Mavzu va g‘oyaviy yo‘nalish- Faynberg she’riyatida individualizm, ichki kechinmalar, insonning o‘zligini anglash kabi falsafiy mavzular yetakchi

o'rin tutadi. Uning «Qisqa to'lqin» she'rlari ko'proq shaxsiy tajribalar, ong oqimi va ichki mushohadalarga asoslanadi. Yevtushenko esa ko'proq ijtimoiy-siyosiy mavzularga murojaat qiladi. Uning she'rlari fuqarolik pozitsiyasi, tarixiy voqealarga munosabat va jamoatchilik kayfiyatini aks ettiruvchi ochiq va keskin fikrlari bilan ajralib turadi.

b) Poetika va stilistik yondashuv- Faynberg she'riyatida lirizm va badiiy tajriba yetakchilik qiladi. Uning asarlarida so'zlarning musiqiyliigi, ritmik harakati va ichki energiyasi muhim rol o'ynaydi. Yevtushenko esa an'anaviy vazn va qofiyalardan foydalanishda davom etgan bo'lsa-da, ba'zi she'rlarida erkin shakllarni ham sinab ko'rgan. Lekin u asosan an'anaviy, deklamatsion poetik uslubni afzal ko'rgan.

c) She'riy tasvir va timsollar- Faynberg she'riyatida timsollar shaxsiy, abstrakt va ko'pincha individual tushunchalar bilan bog'liq bo'ladi. Masalan, «Qisqa to'lqin» she'rlari metafizik va ekzistensial ohangga ega. Yevtushenko she'rlarida esa tarixiy va ijtimoiy ramzlar ko'p uchraydi. U jamoaviy tafakkurni aks ettiruvchi poetik timsollardan foydalanadi.

Faynbergning O'zbekiston madaniyati va she'riyati bilan bog'liqligi

Aleksandr Faynberg O'zbekistonda yashab, ijod qilgan shoir sifatida shu yurtning madaniyati va tarixiy merosidan ilhom olgan. Uning she'rlari nafaqat rus she'riy an'analariga, balki Sharq falsafasi va tasavvufiy g'oyalarga ham yaqin.

a) Sharq poetik an'alarining ta'siri- Faynbergning «Qisqa to'lqin» she'rlari ba'zan Sharq mumtoz she'riyatining g'oyalari bilan bog'liq bo'lib, tasavvufiy tafakkur elementlarini o'z ichiga oladi. Suv, to'lqin, shamol kabi tabiat obrazlari Sharq poetikasidagi vaqt va abadiylik tushunchalarini eslatadi.

b) Tarjima faoliyati va madaniy muloqot - Faynbergning tarjimonlik faoliyati uning poetik olamini yanada boyitgan. U O'zbek adabiyotidan rus tiliga tarjimalar qilgan va shu orqali millatlararo adabiy muloqotga katta hissa

qo'shgan. Bu jihat ham uning she'riyati va ijodiy yo'nalishida muhim rol o'ynagan.

Tahlil va taqqoslash natijalariga ko'ra, Aleksandr Faynberg va Yevgeniy Yevtushenko she'riyati orasida sezilarli uslubiy va mavzuviy farqlar mavjud. Faynbergning «Qisqa to'lqin» to'plami shaxsiy falsafiy kechinmalar, poetik tajriba va lingvistik innovatsiyalar bilan ajralib turadi. U erkin she'riyatning imkoniyatlaridan keng foydalanib, poetik ritm va metaforalarga alohida e'tibor qaratadi.

Yevtushenko esa asosan ijtimoiy-siyosiy mavzularga urg'u berib, she'riyatida tarixiy va fuqarolik motivlarini yetakchi omil sifatida ishlatgan. Faynberg ijodining yana bir muhim jhati – O'zbekiston madaniyati va Sharq an'alarining unga bo'lgan ta'siridir. Uning poetik olami faqat rus adabiyoti doirasida qolib ketmagan, balki Sharq falsafasi, tasavvufiy she'riyat va o'zbek adabiy an'alarining ba'zi elementlarini ham o'z ichiga olgan.

Ushbu tahlil shuni ko'rsatadiki, «Qisqa to'lqin» she'riyati XX asr oxiri va XXI asr boshidagi rus she'riyati rivojida muhim bosqichlardan birini ifodalaydi. Shoirning poetik innovatsiyalari va estetik qarashlari uni o'z davrining eng qiziqarli va noyob ijodkorlaridan biriga aylantirgan.

XULOSA

Aleksandr Faynbergning «Qisqa to'lqin» she'riy to'plami uning ijodiy evolyutsiyasida muhim bosqich bo'lib, poetik uslubining o'ziga xos xususiyatlarini yaqqol namoyon qiladi. Ushbu maqolada Faynbergning badiiy mahorati, poetik obrazlari, lingvistik innovatsiyalari va estetik tamoyillari tahlil qilindi. Uning she'rlari erkin shakl, ekspressiv ritm va chuqur falsafiy mushohadalar bilan ajralib turadi.

Taqqosiy tahlillar shuni ko'rsatdiki, Faynberg she'riyati zamondoshi Yevgeniy Yevtushenkodan farqli o'laroq, shaxsiy kechinmalar, metafizik izlanishlar va individualistik ruh bilan sug'orilgan. U she'rlari orqali insonning ichki dunyosiga

chuqurroq kirib boradi, ong oqimi va his-tuygʻularni badiiy jihatdan nozik ifodalashga intiladi.

Bundan tashqari, Faynberg ijodining Oʻzbekiston madaniyati bilan bogʻliqligi ham sezilarli. Uning sheʼriyatida Sharq adabiy anʼanalari, tasavvufiy falsafa va mahalliy madaniy taʼsirlar namoyon boʻladi. Bu esa uning ijodini nafaqat rus adabiyoti, balki jahon adabiyotining koʻp qatlamli tizimi ichida ham oʻziga xos oʻrin egallashiga sabab boʻlgan.

Umuman olganda, «Qisqa toʻlqin» sheʼriyati XX asr oxiri va XXI asr boshidagi rus sheʼriyati rivojidadagi muhim bosqichlardan birini ifodalaydi. Shoirning poetik innovatsiyalari, madaniy kontekst va adabiy tajribalar bilan uygʻunlashgan holda, uni oʻz davrining eng qiziqarli va noyob ijodkorlaridan biriga aylantiradi. Bu esa Faynbergni adabiyotshunoslik nuqtayi nazaridan yanada chuqurroq tadqiq qilish zarurligini koʻrsatadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Файнберг А. Короткая волна. — Москва: Издательство «Время», 2005.
2. Файнберг А. Избранное. — Ташкент: Издательство «Гафур Гулям», 2010.
3. Ефтушенко Е. Я пришел к тебе с приветом... — Москва: АСТ, 2007.
4. Ахмадалиев К. Влияние восточной поэзии на творчество Александра Файнберга // Вопросы литературы, 2015. — №3. — С. 120-135.
5. Паперный З. Александр Файнберг и традиции узбекской поэзии // Литературное обозрение, 2018. — №6. — С. 87-102.
6. Исамов Р. Литературные параллели в стихах А. Файнберга и Е. Евтушенко // Российская филология, 2019. — №2. — С. 45-59.
7. Курбонов Д. Культурные коды в поэзии Александра Файнберга // Современное литературоведение, 2020. — №1. — С. 60-78.
8. Гаврилов В. Символизм и метафора в поздних стихах Файнберга // Русская словесность, 2021. — №4. — С. 33-47.

9. Узбекская национальная библиотека. Архив рукописей А. Файнберга. — Ташкент, 2022.
10. Файнберг А. Интервью журналу «Звезда Востока» о современной русской поэзии. — Ташкент: «Звезда Востока», 2017.